

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(9), 2022

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Мукачівського державного університету
(Протокол №17 від 28.04.2022 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, перший проректор, Мукачівський державний університет

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар:

Бабіля Марина Василівна, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабачій Василь Миколайович - к. ф-м. н., доцент, завідувач кафедри машинобудування, природничих дисциплін та інформаційних технологій;

Качур Мирослава Михайлівна – к. пед. н., доцент кафедри теорії і методики музичної освіти;

Кобаль Василь Іванович - к. пед. н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., професор, академік Української технологічної академії (м. Київ), завідувач кафедри легкої промисловості і професійної освіти;

Корнієнко Інокентій Олексійович – к. психол. н., доцент кафедри психології;

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент, декан факультету туризму та готельно-ресторанного бізнесу;

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., доцент, завідувач кафедри суспільних дисциплін та фізичної культури;

Мілашовська Ольга Іванівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи;

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н., доцент, декан гуманітарного факультету;

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент, завідувач кафедри музичного мистецтва;

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій;

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту та управління економічними процесами;

Реслер Марина Василівна - д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії;

Стегней Маріанна Іванівна - д-р. е. н., професор кафедри економіки та фінансів;

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов;

Товканець Ганна Василівна - д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти;

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти;

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти;

Черничко Тетяна Вікторівна - д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

Свалявчик Л. В.
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Фенчак Л. М.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ДІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: СУТНІСТЬ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

У статті розкрито зміст поняття «діти з особливими освітніми потребами», названо їх класифікаційні ознаки та категорії. Відмічено особливості організації роботи навчального закладу з причини включення таких дітей у освітній процес.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, освітній процес, початкова школа.

The article reveals the meaning of the concept of «children with special educational needs», named their classification features and categories. The peculiarities of the organization of the educational institution due to the inclusion of such children in the educational process are noted.

Key words: children with special educational needs, educational process, primary school.

У світлі освітніх реформ та формування гуманістичної моделі соціального устрою в Україні, набуває поширення інноваційний підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Дана інновація є надзвичайно складною психолого-педагогічною проблемою для вирішення, оскільки передбачає залучення дітей з різними нозологіями до закладів загальної середньої освіти, а це, в свою чергу, вимагає від усіх учасників освітнього процесу суттєвого перегляду мети, функцій і традиційних методів організації роботи навчального закладу [1; 3].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури (О.В.Безпалько, В.П. Вовк, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, С. Максименко, Р.Г. Новгородський, Н.П. Пихтіна, С.Я. Харченко, І.Л. Холковська та ін.) дозволив визначити

основні категорії дітей з особливими освітніми потребами та їх класифікацію.

У Законі України «Про освіту» особа з особливими освітніми потребами визначається як особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади [2]. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р., ст.9, ст. 26). відмічено, для учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти, на підставі письмового звернення їхніх батьків утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи подовженого дня. Організація інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Потреба учня з особливими освітніми потребами в індивідуальній програмі розвитку, індивідуальному навчальному плані визначається згідно з висновком інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини з урахуванням Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей. Відповідно до індивідуальних особливостей освітньої діяльності для кожного учня з особливими освітніми потребами, який навчається в інклюзивному класі, у порядку, визначеному законодавством, складаються індивідуальна програма розвитку та індивідуальний навчальний план (за потреби). У даному документі також відмічено про забезпечення рівного доступу до здобуття повної загальної середньої освіти навчання дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими, відбувається за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей мов, методів і способів спілкування в освітньому середовищі (просторі), яке максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку, зокрема шляхом використання в освітньому процесі української жестової мови та/або абетки Бройля. Діти з особливими освітніми потребами, які проживають на території обслуговування комунального закладу освіти, мають право на першочергове зарахування до нього у порядку, визначеному законодавством, для здобуття початкової та базової середньої освіти. [7].

На сучасному етапі зустрічаються діти різних категорій, які умовно можна поділити таким чином:

Діти з особливими освітніми потребами – це діти з наявними вадами фізичного або розумового розвитку; яким встановлено відповідний медичний діагноз і в яких спостерігаються фізичні або розумові порушення, що суттєво обмежують їхню життєдіяльність). Робота педагога з такими дітьми вимагає особливого навчального плану, вказівок, технологій, підходів і обладнання. До цієї групи відносять такі категорії дітей:

- *діти з ментальними порушеннями* – це діти, в яких стійко порушена пізнавальна діяльність та інші вищі психічні функції внаслідок органічного ураження головного мозку;
- *діти з інвалідністю (з фізичними вадами)*. Проблеми у навчанні і вихованні дітей можуть викликати різні порушення опорно-рухового апарату. Порушення функцій опорно-рухового апарату можуть бути вродженими і набутими. Виділяють такі патології опорно-рухового апарату : захворювання нервової системи (дитячий церебральний параліч, поліомієліт); вроджені патології опорно-рухового апарату : вроджений вивих бедра; кривошия; косолапість і інші деформації стопи; аномалія розвитку хребта (сколіоз); недорозвиток і дефекти кінцівок; аномалії розвитку пальців кисті; артрогрипоз (вроджене потворство); набуті захворювання і пошкодження опорно-рухового апарату; травматичні пошкодження спинного мозку і кінцівок; поліартрит; захворювання скелету (туберкульоз, пухлини кісток, остеомієліт), системні захворювання хребта (рахіт);
- *діти із затримкою психічного розвитку* – це діти, в яких спостерігається повільний темп розвитку деяких психічних функцій: мислення, емоційно-вольової сфери, уваги, пам'яті, який відстає від загальноприйнятих норм для конкретного віку (*конституціонального походження* – затримка, спричинена уповільненістю і нерівномірністю дозрівання різних систем дитячого організму; *соматичного походження* – затримка, яка зумовлюється тілесним захворюванням (хронічними інфекціями, алергійними станами, вадами серця); *психогенного походження* – спричинена дефіцитом спілкування в ранньому дитинстві, відсутністю материнської любові, турботи; *церебрально-органічного генезису* – затримка, пов'язана з ураженням головного мозку);
- *діти з порушенням мовлення* – мають відхилення у розвитку мовних навичок;
- *діти з порушенням слуху* - зміст навчання і виховання глухих дітей в залежності від ступеня і складності враження слуху і порушення мови. Діти з порушенням слуху як правило навчаються в спеціальних (корекційних) школах, але в окремих випадках вони можуть навчатись в умовах масової школи (з незначним порушенням слуху);
- *діти з порушенням зору*. Порушення зору у дітей може бути обумовлено різними причинами. Враження органу зору у дитини може бути викликано спадковими захворюваннями (наприклад, деякі форми вродженої катаракти), внутрішніми патологіями зорового органу при токсоплазмозі, краснусі і інших важких захворювань матері під час вагітності, особливо на ранніх її етапах, коли у плоду формуються органи зору. Зорова патологія може бути пов'язана із захворюваннями самої дитини (наприклад при туберкульозному менінгіті, менінгоенцефалітах, пухлинах мозку і ін.);

- *аутичні діти* - це діти з крайніми формами порушень контактів (мова, комунікація, соціальна взаємодія), схильні до занурення у світ власних переживань);
- *діти з синдромом Дауна* [3; 6].

Відповідно до класифікації ЮНЕСКО виділяють такі порушення в розвитку дитини з ООП: емоційні і поведінкові порушення; розлади мовлення і спілкування; труднощі в навчанні; затримка/обмеження можливостей інтелектуального розвитку; фізичні/нейромоторні порушення; порушення зору; порушення слуху [4].

Узагальнюючи різні класифікаційні ознаки особливих освітніх потреб науковці запропонувала такі *категорії дітей з особливими освітніми потребами*:

1. *Особливості психофізичного розвитку*: діти, які мають затримку розвитку: (інтелектуальні порушення; затримка психічного розвитку); діти, які мають дефіцит розвитку однієї з функцій (порушення зору (сліпі, зі зниженим зором); порушення слуху (глухі, зі зниженим слухом); порушення опорно-рухового апарату; тяжкі порушення мовлення; синдром дефіциту уваги та гіперактивність (СДУГ)); діти, які мають дефіцит розвитку декількох функцій/різні варіанти сполучень дефіциту функцій та одного з варіантів недостатнього розвитку (складні порушення розвитку).

2. *Особливості опанування освітньої діяльності*: діти, які мають порушення освітньої діяльності (дислексія, дискалькулія); обдаровані діти (здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів).

3. *Особливості встановлення контактів із соціальним середовищем*: діти, які мають первазивне (наскрізне) порушення розвитку (розлади аутистичного спектра).

4. *Особливості розвитку внаслідок впливу соціального середовища*: діти, які потребують підтримки у навчанні, що пов'язана з проживанням на тимчасово окупованій території або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, або у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення; мають статус внутрішньо переміщених, діти-біженці та діти, які потребують додаткового і тимчасового захисту; здобувають в закладах загальної середньої освіти мовами корінних народів і національних меншин; з соціально незахищених верств населення [5].

Отже, поняття «діти з особливими освітніми потребами» має в цілому узагальнений характер і конкретизує всіх дітей, чиї потреби виходять за межі загальноприйнятих норм. Це стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема дітей з інвалідністю, дітей із соціально вразливих груп, але перш за все дітей. Дане поняття покликане витіснити з широкого вжитку терміни «аномальні діти», «діти з порушеннями розвитку», «діти з

відхиленнями», які вказують на ненормальність та неповноцінність людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виноградова Т. Співпраця сім'ї та школи на сучасному етапі / Т. Виноградова // Виховна робота в школі. – 2006. – № 2. – С. 2–26.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
3. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посібник / І. І. Демченко. – Умань: Сочінський М. М., 2014. – 160 с.
4. Кудрик Л. Г. Діти нової свідомості / Л. Г. Кудрик // Ставропігійські філософські студії: збірник наукових праць з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти. – Львів: Ставропігійон, 2008. – Вип. 1. – С. 164–182.
5. Нагорний А. Соціальні зміни і особистість: особливості взаємовпливу [Електронний ресурс] / А. Нагорний // Нова парадигма. – Вип. 74. – Режим доступу: http://www.novaparadigma.npu.edu.ua/proba_s.aspx?FileName=soc74.htm.
6. Кияниця З. П. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч. Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрочко. – К.: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 256 с.

УДК 37.026+371.671.11

Сверлович В.М.
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В ЗАКАРПАТТІ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ СТОЛІТТЯ)

У статті розглянуто особливості та тенденції розвитку педагогічної думки в Закарпатті першої половини ХІХ століття. Проведено аналіз творчого доробку освітян краю (А. Добрянського, В. Довговича, І. Чурговича та ін.) та його роль у формуванні закарпатської педагогічної думки.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>